

Карман Оксана. Характеристика складових організаційно-економічного механізму регулювання ринку овочів відкритого ґрунту. *Економічний дискурс*. 2020. Випуск 2. С. 20-30.
DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2020-2-2>

УДК 338.439.5:635.1/8.042
JEL Classification L17, Q13

Карман Оксана
аспірантка

Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Україна
E-mail: xena_88@ukr.net
ORCID: 0000-0002-5471-9681

ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ОВОЧІВ ВІДКРИТОГО ҐРУНТУ

Анотація

Вступ. У нинішніх умовах роль ринку овочів відкритого ґрунту у продовольчому забезпеченні населення країни істотно підвищилася, що зумовлено необхідністю збереження та раціонального використання зростаючого внутрішнього виробництва овочів, підвищення прибутковості товаровиробників, а також повного задоволення потреб споживачів у якісній та безпечній овочевій продукції. Однак, на сьогодні галузь відкритого овочівництва знаходиться в стагнації та потребує розробки дієвих організаційно-економічних заходів щодо відновлення та подальшого розвитку.

Методи. Теоретичною і методологічною основою дослідження є науковий метод пізнання та системний, комплексний, диференційований підходи до вивчення економічних процесів виробництва продукції овочівництва відкритого ґрунту, фундаментальні дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців із питань ринкового й державного регулювання економічних відносин, його інфраструктури, розвитку виробництва продукції овочівництва відкритого ґрунту, удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування ринку продукції овочівництва відкритого ґрунту. Під час проведення дослідження використовувалися сучасні методи загальнонаукового та економічного пізнання суспільно-господарських явищ і процесів: історичний та монографічний, діалектичний, абстрактно-логічний, графічний та ін.

Результати. Доведено, що за сутністю організаційно-економічний механізм регулювання ринку овочів відкритого ґрунту являє собою систему організаційно-економічних відносин, яка включає в себе саморегульовану систему функціонування та взаємодії сільськогосподарських товаровиробників різних організаційно-правових форм з іншими ринковими агентами, економічні відносини між якими базуються на еквівалентності обміну при раціональному рівні втручання держави у ринкові процеси.

Базовими завданнями організаційно-економічного механізму регулювання ринку овочів відкритого ґрунту є формування необхідних передумов та умов для досягнення організаційної єдності господарюючих суб'єктів (сільгосптоваровиробників, переробки, сервісу та торгівлі), підвищення ефективності функціонування та стійкого розвитку овочевого підкомплексу, удосконалення господарських відносин для забезпечення інтересів економічних агентів як суб'єктів ринку овочів.

Перспективи. Додержання виділених принципів функціонування організаційно-економічного механізму регулювання ринку овочевої продукції відкритого ґрунту, сприятиме в подальшому підвищенню дієвості його складових у досягненні стратегічних цілей розвитку учасників ринку. Ефективне функціонування організаційно-економічного механізму регулювання ринку овочів відкритого ґрунту повинно максимально мобілізувати потенціал і внутрішні резерви, забезпечувати взаємодію галузі з іншими сферами, галузями та складовими агропромислового виробництва як складнішої системи, яка є частиною зовнішнього макросередовища.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, інструменти регулювання, ринок, овочі відкритого ґрунту, державна аграрна політика.

Вступ.

У нинішніх умовах роль ринку овочів відкритого ґрунту у продовольчому забезпечення населення країни істотно підвищилася, що зумовлено необхідністю збереження та раціонального використання зростаючого внутрішнього виробництва овочів, підвищення прибутковості товаровиробників, а також повного задоволення потреб споживачів у якісній та безпечній овочевій продукції. Однак, на сьогодні галузь відкритого овочівництва знаходиться в стагнації та потребує розробки дієвих організаційно-економічних заходів щодо відновлення та подальшого розвитку.

Очевидно, що перелічені вище завдання для розвитку ринку овочів відкритого ґрунту не можуть бути вирішеними без державного втручання, яке розглядається як головний спосіб коригування ринкової кон'юнктури ситуації та нівелювання «провалів ринку». Однак, чим складнішим є об'єкт регулювання, чим вища капіталомісткість створення необхідних для розвитку елементів ринку, що вимагає державної підтримки, тим нижчі можливості впливу на досліджуваний об'єкт. Отже, раціональне поєднання ринкового саморегулювання та державного організаційно-економічного регулювання є основою забезпечення збалансованого функціонування ринку овочів відкритого ґрунту, яке можна розглядати як модель регулювання складними ринковими утвореннями на основі взаємодії держави та бізнесу.

Функціонування та подальший розвиток збалансованого ринку овочів вимагає розробки такого механізму, який би забезпечував створення умов для високоефективного виробництва та повного задоволення потреб населення країни у продукції галузі. В умовах посилення кризових явищ у галузі овочівництва та мінливості ринкового середовища постає необхідність розробки дієвого організаційно-економічного механізму регулювання ринку овочів. У зв'язку із цим вимагають наукового узагальнення економічна сутність та зміст організаційно-економічного механізму з теоретичних та загальнометодологічних позицій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Узагальнення наукової літератури дозволило встановити, що поглиблення теоретичних та прикладних засад функціонування ринку овочів відкритого ґрунту відображено у працях В. Амбросова, О. Вишневської, В. Власова, О. Захарчука, Т. Кучеренко, П. Макаренка, О. Мороза, Н. Павленчик, В. Писаренка, В. Рудь та інших вітчизняних науковців. Ці праці визначають методологічні засади досліджуваної наукової проблеми, однак ринок овочів відкритого ґрунту перебуває під постійним впливом чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, що відповідно вимагає проведення досліджень щодо обґрунтування складових інструментів організаційно-економічного механізму досліджуваного ринку з метою забезпечення його збалансованого розвитку.

Мета.

Метою статті є поглиблення поняття «організаційно-економічний механізм» та обґрунтування складових організаційно-економічного регулювання ринку овочів відкритого ґрунту.

Для досягнення мети наукового дослідження вирішуються такі завдання: узагальнити підходи до дефініції «організаційно-економічного механізму» як економічної категорії та визначити особливості організаційно-економічного механізму регулювання ринку овочів відкритого ґрунту; доповнити систему принципів щодо функціонування організаційно-економічного механізму з урахуванням галузевої специфіки овочівництва відкритого ґрунту та сучасних поглядів на механізм господарювання; розробити систему складових організаційно-економічного механізму регулювання ринку продукції овочівництва відкритого ґрунту, адаптованого до ризикових умов.

Методологія дослідження.

Теоретичною і методологічною основою дослідження є науковий метод пізнання та системний, комплексний, диференційований підходи до вивчення економічних процесів виробництва продукції овочівництва відкритого ґрунту, фундаментальні дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців із питань ринкового й державного регулювання економічних відносин, його

інфраструктури, розвитку виробництва продукції овочівництва відкритого ґрунту, удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування ринку продукції овочівництва відкритого ґрунту. Під час проведення дослідження використовувалися сучасні методи загальнонаукового та економічного пізнання суспільно-господарських явищ і процесів: історичний та монографічний, діалектичний, абстрактно-логічний, графічний та ін.

Результати.

Економічна сутність організаційно-економічного механізму криється у його визначенні як економічної категорії, тому наукове розуміння цієї категорії неможливе без аналізу економічної літератури. Так, поняття механізму в економіку прийшло із техніки, оскільки виникла потреба в аналізі соціальних і виробничих процесів у їх взаємодії. Прототипи простіших механізмів, залучених із механіки (важіль, похила площина, шарнір та ін.), в економіці утворили групу так званих інструментів, які входять до складу механізму.

Як зазначає Є. А. Івченко, у широкому розумінні «механізм» – це внутрішній устрій якого-небудь апарату, що приводить його в дію. Механізм з погляду економіки можна розглядати як специфічну сукупність елементів, станів і процесів, які розміщені у даній послідовності, що знаходяться у певних зв'язках, відносинах та визначають порядок якого-небудь виду діяльності [1].

Категорія «господарський механізм» у працях, що розглядали економіку соціалізму, була введена в обіг у другій половині 60-х років ХХ ст. і, незважаючи на свою відносну новизну, одержала поширення. Однак ще О. А. Шевчук зазначає: «Організація обліку, контроль над великими підприємствами, перетворення всього державного економічного механізму в єдину велику машину, в господарський організм, який працює так, щоб сотні мільйонів людей керувалися одним планом ...» [2, с. 193]. Він також наголошував на необхідності організувати справу таким чином, щоб господарський механізм працював так, як працює годинник.

Зазначимо, що нині не існує однозначного трактування досліджуваної категорії, однак найчастіше її розглядають як систему основних форм, методів і важелів використання економічних законів, вирішення суперечностей суспільного способу виробництва, реалізації власності, а також всебічного розвитку людини й узгодження її інтересів з інтересами колективу, класу, суспільства [3].

За визначенням А. В. Корюгіна, господарський механізм – це органічна складова економічної системи; функціональна сторона виробничих відносин; спосіб організації та управління виробництвом із характерними йому формами, методами і засобами, які реалізують соціально-економічні, організаційно-економічні та науково-технологічні принципи й відносини в інтересах задоволення потреб як кожного господарюючого суб'єкта, так і суспільства в цілому [4].

Незважаючи на розширений характер зазначених вище підходів і виділених ознак, що впливають із дефініції господарського механізму як способу організації виробництва, що дозволяє віднести більшість економічних або організаційних процесів у господарській системі до механізму, це дозволяє розкрити його сутність як економічної категорії. Відповідно до вищезазначених підходів передумовою до виділення господарського механізму як економічної категорії є декомпозиція системи виробничих відносин на дві підсистеми зі складною внутрішньою структурою – соціально-економічних та організаційно-економічних відносин.

Сутність організаційно-економічних відносин, які відображають систему відносин власності, науковці ототожнюють зі змістом категорії «господарський механізм», а виділені в їхньому складі конкретні форми організації виробництва, господарські зв'язки та відносини управління ними розглядають як структурні елементи механізму [5, с. 10]. При цьому слід зазначити, що відносини власності – це вихідний та основний компонент системи господарського механізму, який визначає як його природу, так і специфіку.

Варто наголосити, що в економічній літературі під терміном «механізм» розуміють не лише господарський механізм, але й поширеними і часто ототожнюваними є терміни «економічний механізм», «ринковий механізм», «організаційно-економічний механізм», «фінансовий механізм»,

«кредитний механізм», «антикризовий механізм», «механізм управління» та інші, що вносить певне непорозуміння у теорію механізмів.

У своїх дослідженнях вітчизняні науковці доводять, що центральною складовою організаційно-економічного механізму є економічний механізм, що трактується як: «... досить складна сукупність регуляторів, за допомогою яких реалізуються складові загальнодержавної та ринкової політики – монетарної, валютної, цінової, фінансової, банківсько-кредитної, платіжної, податкової, митної, страхової тощо ...» [6]; «... механізм реалізації економічної політики держави, який за допомогою використання державних важелів регулювання спрямовує дію ринкових законів у необхідному для держави напрямі, або механізм впливу державного регулювання на дії ринкових законів з метою досягнення поставлених цілей»; [7]; «економічний механізм в аграрній сфері включає ринкове та державне регулювання, ґрунтуючись на пріоритетах розвитку агропромислового виробництва, кон'юктурі внутрішнього та зовнішнього ринків ... повинен забезпечити врахування специфіки галузі, мінливість чинників, що визначають економічну динаміку та кон'юктуру ринку, і охоплює собою такі основні блоки: фінансово-економічний, організаційно-інформаційний, кадровий і нормативно-правовий; [8]; «організаційний механізм є сукупністю організаційно-технологічних засобів ведення господарства, які спираються на його потенціал із використанням ринкових принципів господарювання (самостійність, договірні відносини, комерційний інтерес, правове обслуговування діяльності тощо) [9].

Розглядаючи організаційно-економічний механізм, А. Кульман наголошує, що його сутність «визначається або природою вихідного явища, або кінцевим результатом серії явищ», уточнюючи при цьому, що «складовими елементами механізму завжди одночасно виступають і висхідне явище, і завершальне явище, і весь процес, який відбувається в інтервалі між ними» [10].

Вважаємо, що за підходом, визначеним Л. Гурвіцем, Р. Майерсоном, Е. Маскіном – лауреатами Нобелівської премії з економіки (2007 р.), запропоновано організаційно-економічний механізм розглядати як стратегічну гру на основі взаємодії економічних суб'єктів, опису того, як можуть діяти суб'єкти господарювання, і відповідних результатів [11]. Водночас, Л. Гурвіц розглядає організаційно-економічний механізм як множину виборів економічних суб'єктів, кожний із яких пов'язується з якимось результатом, тобто формує систему стимулів і наближається до поняття «економічний інститут». У цьому разі організаційно-економічний механізм є способом забезпечення реалізації вимог об'єктивних законів у процесі суб'єктивної людської діяльності, формує правила економічної гри, орієнтуючи діяльність і поведінку господарюючих суб'єктів у напрямі реалізації визначених цілей.

Очевидно, що організаційно-економічний механізм набагато ширший за сферу дії економічних законів і конкретних форм їх прояву, тому що охоплює, крім базисних, і надбудовні відносини – політичні, ідеологічні, морально-етичні, правові й інші, що активно впливають на базис. Природа механізму впливає з економічних інтересів різних соціальних груп як однієї з основних форм прояву виробничих відносин і забезпечення простору для суспільно-економічного поступу.

Визначаючи організаційно-економічний механізм функціонування агропродовольчого ринку, дослідниця В. Ціхановська розглядає його як сукупність економічних, організаційних та соціальних відносин у сфері регулювання процесів продовольчого забезпечення з метою розвитку та функціонування національної продовольчої системи [12].

Досліджуючи сутність економічного механізму господарювання при реструктуризації діяльності аграрних підприємств, більшість науковців трактують його як певний механізм адаптації підприємств до вимог ринкової економіки з метою збереження або збільшення ринкової частки продажів продукції [13]. Учені розглядають також організаційно-економічний механізм функціонування галузі як складову частину господарського механізму, який вони пропонують визначати як сукупність організаційно-економічних структур, що формують галузь національної економіки, і рівнів управління, що включає законодавчі, фінансово-економічні та організаційно-адміністративні методи впливу, на основі яких відбувається неперервний розвиток галузі [14].

Встановлено, що в економічній літературі склалася неоднозначна думка щодо основних змістовних елементів організаційно механізму. Так, одні науковці виділяють його як сукупність механізмів більш нижчого рівня, наприклад, виділяючи інструменти організації управління, механізми корпоративного планування, організаційно-технічні та інформаційні важелі [15].

Інші дослідники акцентують увагу на організаційних аспектах розвитку виробничих систем шляхом виділення у структурі організаційного механізму сукупності елементів виробничого процесу (трудові ресурси, засоби праці, предмети праці, інформацію), способів організації зв'язків між елементами, організаційних форм, методів, правових норм, які забезпечують функціонування та удосконалення виробничої системи [16]. Водночас, позиції деяких учених ґрунтуються на розгляді організаційного механізму через методи управління, де акцент зроблено на структурі органів управління, організації праці керівників і спеціалістів, інформаційно-технічному забезпеченні управління [17].

Узагальнюючи вищевикладені підходи до визначення сутності організаційного механізму в структурі організаційно-економічного механізму господарювання, зазначимо, що його доцільно розглядати у вигляді системи взаємопов'язаних і взаємодоповнюваних організаційних заходів, які забезпечують збалансоване функціонування й розвиток виробничої системи в умовах невизначеності та ризику сучасної ринкової економіки.

Вважаємо, що організаційний механізм у овочівництві відкритого ґрунту є сукупністю функціонально взаємопов'язаних юридичних і фізичних осіб різних організаційно-правових форм, які взаємодіють у процесі виробництва і товароруку овочів, а також системи господарських зв'язків, що виникають між ними, способів, форм і методів організації виробництва. Метою функціонування й удосконалення організаційного механізму є формування та підтримка стійких організаційних відносин, які забезпечують збалансований розвиток та адаптацію до ризикових умов виробничої системи галузі в ринкових умовах.

Зазначимо, що дефініції економічного механізму характеризуються подібністю наукових міркувань. Здебільшого науковці ототожнюють економічний механізм із системою і не так часто із простою сукупністю взаємопов'язаних і взаємообумовлених економічних важелів.

Так, економічний механізм найчастіше розглядається як «...сукупність методів, форм, інструментів впливу на економічну й соціальну стабілізацію сільського господарства та агропромислового комплексу в цілому через систему державної підтримки – фінансово-бюджетну, кредитну, цінову, податкову, страхову, інвестиційну, інноваційну, інформаційну, кадрову, яка заснована на інституціональній базі» [18]; як «...сукупність методів і форм управління виробництвом на основі використання економічних законів і категорій, метою якого є вплив сукупності методів і засобів економічного характеру на зростання виробництва і підвищення його ефективності» [19].

Водночас, економічний механізм розглядається як «організаційно-економічні форми комплексного використання сукупності об'єктивно обумовлених законами ринку методів, важелів та інструментів регулювання і стимулювання відтворювального процесу» [20]; як система економічних важелів та інструментів, «...тобто взаємопов'язане поєднання конкретних економічних регуляторів ...» [21], або просто як «методи та форми впливу на виробничо-економічні процеси» [22].

Узагальнюючи вищезазначене, можемо дійти висновку про те, що розгляд економічного механізму в межах системи виробничих відносин, а, відповідно, у межах сфери системи економічних законів також сприятиме обґрунтованому розумінню цієї категорії, оскільки взаємозв'язок і відповідність економічного механізму економічним законам як основним конструктивним моментам системи виробничих відносин є об'єктивною необхідністю.

Отже, економічний механізм можна визначити як систему взаємопов'язаних і взаємообумовлених методів, стимулів, важелів та інструментів регулювання та саморегулювання відтворювальних процесів у галузі, які поєднують дію ринкових законів і державної аграрної політики, що сприяє підвищенню ефективності, стійкості й адаптивності виробничої системи до умов невизначеності та ризику. Нинішні умови розвитку галузі овочівництва відкритого ґрунту

характеризуються розбалансованістю інтересів економічних суб'єктів, високими рівнем витрат і використання ресурсів, монопольним тиском на ринок посередників, переробки і торгівлі, диспаратним обміном між стадіями відтворювального процесу. Саме на вирішення перелічених проблем мають бути зорієнтовані основні напрями удосконалення економічного механізму функціонування ринку продукції овочівництва відкритого ґрунту.

Економічний механізм формує основу організаційно-економічного механізму господарювання, тому що в системі управління національним господарством в умовах ринкової економіки йому відводиться основоположна роль. При цьому необхідно зазначити, що важливим аспектом є те, що економічний механізм опосередковує та пов'язує в єдине ціле всі рівні управління (не лише господарський), тим самим формуючи економічні умови функціонування суб'єктів галузі. Саме тому погоджуємося з думкою науковців, які стверджують, що економічний механізм господарювання більшою мірою характеризує функціонування підприємства та включає такі елементи, як: планування, фінансування, ціноутворення, система стимулювання, аналіз, контроль та система обліку [23].

Вважаємо, що організаційно-економічний механізм господарювання в овочівництві відкритого ґрунту необхідно розглядати як спосіб організації виробництва, органічна побудова якого визначається специфічними галузевими відносинами, формами та методами взаємодії, організаційною структурою, мотивами і стимулами, регіональними умовами розвитку сільськогосподарського виробництва.

З урахуванням розглянутих вище підходів до визначення сутності організаційно-економічного механізму господарювання, нами запропоновано дещо вужче трактування цієї категорії щодо досліджуваного ринку, яке розвиває й доповнює існуючі погляди. Організаційно-економічний механізм регулювання ринку продукції овочівництва відкритого ґрунту пропонується розуміти як сукупність форм і методів господарювання, важелів та інструментів регулювання й саморегулювання відтворювальних процесів, які реалізуються на різних рівнях і формують в результаті взаємодії ринкових законів та державної аграрної політики відкрито динамічну систему, яка орієнтується на узгодження інтересів господарюючих суб'єктів та збалансований, адаптований розвиток попиту і пропозиції на ринку в умовах невизначеності й ризику.

За сутністю організаційно-економічний механізм регулювання ринку овочів відкритого ґрунту являє собою систему організаційно-економічних відносин, яка включає в себе саморегульовану систему функціонування та взаємодії сільськогосподарських товаровиробників різних організаційно-правових форм з іншими ринковими агентами, економічні відносини між якими базуються на еквівалентності обміну при раціональному рівні втручання держави у ринкові процеси.

Базовими завданнями організаційно-економічного механізму регулювання ринку овочів відкритого ґрунту є формування необхідних передумов та умов для досягнення організаційної єдності господарюючих суб'єктів (сільгосптоваровиробників, переробки, сервісу та торгівлі), підвищення ефективності функціонування та стійкого розвитку овочевого підкомплексу, удосконалення господарських відносин для забезпечення інтересів економічних агентів як суб'єктів ринку овочів.

Організаційно-економічний механізм господарювання в овочівництві відкритого ґрунту включає в себе сформовану систему цілей, ресурсних обмежень та інформаційного забезпечення, а також показників оцінки економічної результативності. Його структуру щодо галузі можна подати як сукупність норм організаційного, економічного, правового і соціального характеру, що сприятиме раціональному формуванню економічних відносин сільськогосподарських товаровиробників з іншими учасниками ринку продукції овочівництва та споживачами в умовах ризикового ринкового середовища.

Узагальнення теоретичних положень дає можливість виділити специфічні особливості, характерні для функціонування організаційно-економічного механізму як у цілому в сільському господарстві, так і в овочівництві відкритого ґрунту. Цей механізм формується та виявляє свій прояв

на всіх рівнях аграрного виробництва: макроекономічному (державному), мезо- (регіональному та галузевому) та мікрорівні (сільськогосподарські організації та їх підрозділи).

При певному збігові використання на цих рівнях методів, важелів та інструментів регулювання прояв їх впливу на галузь є різним, оскільки на макрорівні формуються загальні концептуальні підходи до розвитку всіх складових організаційно-економічного механізму, а на галузевому й регіональному рівні здійснюється конкретизація регулюючих впливів та їх практична реалізація на макрорівні. Відповідно, для кожного рівня реалізації будуть характерні певні пріоритетні напрями удосконалення організаційно-економічного механізму.

Інституціональні перетворення в аграрному секторі зумовили необхідність трансформації механізму регулювання ринку продукції овочівництва відкритого ґрунту з метою розвитку аграрного підприємництва та посилення конкурентних позицій вітчизняних сільгоспвиробників в умовах глобалізації ринку овочів відкритого ґрунту, для узгодження інтересів усіх суб'єктів господарювання та кінцевих споживачів.

При цьому, незважаючи на те, що інституціональні перетворення спрямовані на заміщення адміністративних важелів впливу економічними, в сільському господарстві в цілому та в овочівництві, зокрема, інститут держави залишається визначальним елементом у системі функціонування організаційно-економічного регулювання. Розвиток сільського господарства є одним із базових пріоритетів економічної політики держави, що актуалізує необхідність розробки нових підходів і методів державного регулювання і підтримки, адекватних функціонуючому механізму господарювання, а також завданням його удосконалення.

Саме тому основоположним моментом правильного розуміння характеру розглянутого організаційно-економічного регулювання досліджуваного ринку буде визнання того факту, що він формується під впливом аграрної політики держави, яка визначає загальний фактор розвитку галузі та систему цілеорієнтованих заходів і методів їх реалізації стосовно усієї сукупності економічних агентів для досягнення визначених цільових параметрів. Система заходів державної підтримки та регулювання галузі із визначеними пріоритетами, термінами, конкретними кількісними показниками і параметрами утворюють комплексну економічну програму розвитку овочівництва відкритого ґрунту.

Важливим аспектом з позиції методології формування організаційно-економічного механізму регулювання ринку овочів відкритого ґрунту є несуперечливість регулюючих впливів (у т.ч. тих, які визначаються цілями та завданнями аграрної політики держави) принципу узгодження економічних інтересів усіх суб'єктів ринку овочів по всьому ланцюгу товароруку від поля до кінцевого споживача.

Важливість реалізації цієї функціональної складової організаційно-економічного механізму господарювання визначається тісним кореляційним зв'язком між показниками економічної, екологічної, соціальної ефективності механізму й рівнем узгодження інтересів товаровиробників та імпортерів овочевої продукції, підприємств переробки, логістичної й торгової інфраструктури, споживачів, оскільки реалізація пріоритетних заходів державної аграрної політики та ефективність використання управлінського інструментарію не досяжні, якщо вони не створюють умови та не формують стимули для підвищення економічної активності суб'єктів галузі та повного задоволення потреб споживачів у безпечній та якісній овочевій продукції.

Управлінський блок організаційно-економічного механізму регулювання ринку овочів реалізується в запропонованій моделі на основі використання різних економічних категорій, підходів і принципів управління, стимулів, методів, важелів та інструментів регулювання у межах наявної та створеної законодавчої бази й інформаційно-методичного забезпечення. Конкретний перелік методів, стимулів, важелів та інструментів регулювання ринку зумовлюється поєднанням зовнішніх і внутрішніх факторів на кожному рівні системи управління в структурі організаційно-економічного механізму.

При цьому відмінності рівнів управління даного механізму виявляються не лише в структурі елементів, які його формують, але й у змісті функцій, що реалізуються у кожному з елементів. Окремі науковці вважають доцільним систематизувати інструментарій, що використовується,

виділяючи законодавчі, фінансово-економічні та організаційно-адміністративні методи. Вважаємо, що доцільніше виділяти організаційний, економічний, правовий, екологічний і соціальний блоки, для кожного з яких характерний конкретний інструментарій на макро-, мезо- та мікрорівні функціонування механізму.

Висновки і перспективи.

Отже, ринок овочів відкритого ґрунту це динамічна система взаємодії товаровиробників, переробників, посередників, операторів інфраструктури щодо формування, розподілу та споживання овочевої продукції, діяльність яких зорієнтована на задоволення потреб населення та формує функціонування конкурентного середовища. Організаційно-економічний механізм регулювання ринку овочів відкритого ґрунту розглядається нами як система організаційно-економічних відносин, яка регулює функціонування та взаємодію сільськогосподарських товаровиробників різних організаційно-правових форм з іншими ринковими агентами, економічні відносини між якими базуються на еквівалентності обміну при раціональному поєднанні ринкового саморегулювання та інструментів організаційно-економічного втручання держави у ринкові процеси, зорієнтовану на узгодження інтересів господарюючих суб'єктів та збалансований розвиток попиту і пропозиції на ринку в умовах невизначеності й ризику.

Додержання виділених принципів функціонування організаційно-економічного механізму регулювання ринку овочевої продукції відкритого ґрунту сприятиме в подальшому підвищенню дієвості його складових у досягненні стратегічних цілей розвитку учасників ринку. Ефективне функціонування організаційно-економічного механізму регулювання ринку овочів відкритого ґрунту повинно максимально мобілізувати потенціал і внутрішні резерви, забезпечувати взаємодію галузі з іншими сферами, галузями та складовими агропромислового виробництва як складнішої системи, яка є частиною зовнішнього макросередовища.

Список використаних джерел

1. Івченко Є.А. Організаційно-економічний механізм управління трансформаціями у системі економічної безпеки підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. №1(3). С. 47-53.
2. Шевчук О.А. Організаційно-економічний механізм становлення лідерства вітчизняних підприємств на ринку. *Інноваційна економіка*. 2015. №2. С. 192-195.
3. Меліхов А.А. Організаційно-економічний механізм конкурентного розвитку підприємства. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Економічні науки*. 2014. Вип. 27. С. 14-26.
4. Корюгін А.В. Організаційно-економічний механізм регулювання АПК регіону. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2004. №1-2. С. 385-391.
5. Прядко В.В. Організаційно-економічний механізм як інструмент економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки*. 2013. Вип. 1. С. 9-16.
6. Лукінов І. Економічні трансформації (наприкінці ХХ сторіччя). Київ : ІЕ НАН України, 1997. 456 с.
7. Мостенська Т.Л. Економічний механізм функціонування молочної промисловості України. Київ : УДУХТ, 2001. 328 с.
8. Варченко О.М. Ринок цукру: оптимальне поєднання ринкового і державного регулювання. Київ: ННЦ ІАЕ, 2004. 315 с.
9. Зиновьев Ф. В. Механизмы хозяйствования. Симферополь : Таврия, 2000. 111 с.
10. Кульман А. Экономические механизмы ; пер. с фр.; подбор. ред. Н.И. Хрусталевой. Москва: «Прогресс»; «Универс», 1993. 92 с.
11. Измайлов С., Сонин К., Юдкевич М. Теория экономических механизмов. *Вопросы экономики*. 2008. №1. С. 5-27.
12. Ціхановська В.М. Організаційно-економічний механізм функціонування та розвитку агропродовольчого ринку України: теорія, методологія, практика : автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03 / Вінниц. нац. аграр. ун-т. Вінниця, 2014. 36 с.
13. Кравченко С.А. Адаптация сельскохозяйственных предприятий к условиям рынка. Монография. Київ.: ННЦ ІАЕ, 2006. 449 с.

14. Удальцова Н.Л. Организационно-экономический механизм функционирования отрасли национальной экономики. *Экономика и управление*. 2012. №6. С. 94-98.
15. Черпак А.Є. Сутність та складові організаційного механізму управління корпораціями. *Стратегія економічного розвитку України: Збірник наук. пр.* 2007. Вип. 20-21. С. 131-137.
16. Шелегеда Б.Г., Касьянова Н.В., Берсуцький А.Я. Стратегічне управління потенціалом підприємства. *Донецьк: ДонУЕП*, 2006. 219 с
17. Юрчишин В.В. Науково-методологічні та організаційні основи розвитку систем управління аграрним сектором економіки. *Економіка АПК*. 2003. №1. С.17-25
18. Амбросов В. Механізми ефективного функціонування агроформувань *Економіка України*. 2006. №6 (535). С. 60–66.
19. Хорунжий М.Й. Організація агропромислового комплексу: [підручник]. Київ: КНЕУ, 2001. 382 с.
20. Зеленський А.В. Фінансове регулювання аграрного сектора України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Науково-методологічні засади соціально-економічного розвитку аграрної сфери економіки України в умовах євро інтеграційних процесів: колективна монографія*. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2016. С. 45-53
21. Иванова С.Л. Понятие и структура экономического механизма предприятия URL: <http://www.rusnauka.com>. (дата звернення: 05.04.2020).
22. Копелець О.О. Застосування елементів механізму регулювання розвитку сільського господарства в межах систем державного і господарського управління. *Збірник наукових праць НАДУ при Президентові України*. Київ: Вид-во НАДУ, 2005. Вип. 2. С. 188-199.
23. Чукіна І.В. Організаційно-економічний механізм у системі управління виробничо-господарською діяльністю аграрних підприємств. *Економічний аналіз*. 2014. Т. 15 (3). С. 230-236.

Статтю отримано: 04.03.2020 / Рецензування 20.04.2020 / Прийнято до друку: 20.06.2020

Oksana Karman
Postgraduate Student
Bila Tserkva National Agrarian University
Bila Tserkva, Ukraine
E-mail: xena_88@ukr.net
ORCID: 0000-0002-5471-9681

CHARACTERISTICS OF COMPONENTS OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF REGULATION OF THE OUTDOOR VEGETABLE MARKET

Abstract

Introduction. In the current conditions, the role of the open ground vegetable market in the food supply of the population has increased significantly due to the need to preserve and rationally use the growing domestic production of vegetables, increase the profitability of producers and fully meet consumer needs for quality and safe vegetable products. However, today the open vegetable industry is stagnant and needs to develop effective organizational and economic measures for recovery and further development.

Methods. Theoretical and methodological basis of the study is a scientific method of cognition and systematic, comprehensive, differentiated approaches to the study of economic processes of open field vegetable production, basic research of domestic and foreign scientists on market and state regulation of the market, its infrastructure, development of open field vegetable production and improvement of the organizational and economic mechanism of functioning of the market of vegetable products of the open ground. Modern methods of general scientific and economic knowledge of social and economic phenomena and processes are used during the study: historical and monographic, dialectical, abstract and logical, graphic, etc.

Results. It is proved that in essence the organizational and economic mechanism of regulation of the open ground vegetable market is a system of organizational and economic relations, which includes a self-regulating system of functioning and interaction of agricultural producers of different organizational and legal forms with other market agents, economic relations between which are based on the equivalence of exchange with a rational level of state intervention in market

processes.

The basic tasks of the organizational and economic mechanism of regulation of the open ground vegetable market are the formation of the necessary prerequisites and conditions for achieving organizational unity of economic entities (agricultural producers, processing, service and trade), increasing the efficiency and sustainable development of the vegetable subcomplex, improving economic relations to ensure the interests of economic agents, both the subjects of the vegetable market and the needs of society.

Discussion. Adherence to the selected principles of functioning of the organizational and economic mechanism of regulation of the market of vegetable products of the open ground, will promote further increase of efficiency of its components in achievement of the strategic purposes of development of market participants. Effective functioning of the organizational and economic mechanism of regulation of the open ground vegetable market should maximize the potential and internal reserves, ensure the interaction of the industry with other areas, industries and components of agro-industrial production as a more complex system that is part of the external macroenvironment.

Keywords: organizational and economic mechanism, instruments of regulation, market, open ground vegetables, state agrarian policy.

References

1. Ivchenko, Ye.A. (2018). Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm upravlinnia transformatsiiami u systemi ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Organizational and economic mechanism of transformation management in the system of economic security of the enterprise]. *Ekonomika. Finansy. Pravo* [Economy. Finances. Law], 1(3), 47-53.
2. Shevchuk, O.A. (2015). Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm stanovlennia liderstva vitchyznianskykh pidpriemstv na rynku [Organizational and economic mechanism of formation of leadership of domestic enterprises in the market]. *Innovatsiina ekonomika* [Innovative Economy], 2, 192-195.
3. Melikhov, A.A. (2014). Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm konkurentnoho rozvytku pidpriemstva [Organizational and economic mechanism of competitive development of the enterprise]. *Visnyk Pryazovskoho derzhavnogo tekhnichnoho universytetu. Seriya : Ekonomichni nauky* [Bulletin of Priazovsky State Technical University. Series: Economic Sciences], 27, 14-26.
4. Koriuhin, A.V. (2004). Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm rehuliuвання APK rehionu [Organizational and economic mechanism of regulation of agro-industrial complex of the region]. *Visnyk Khmelnytskoho instytutu rehionalnogo upravlinnia ta prava* [Bulletin of the Khmelnytsky Institute of Regional Management and Law], 1-2, 385-391.
5. Priadko, V.V. (2016). Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm yak instrument ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Organizational and economic mechanism as a tool of economic security of the enterprise]. *Naukovyi visnyk Bukovynskoho derzhavnogo finansovo-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky* [Scientific Bulletin of Bukovynian State Financial and Economic University. Economic sciences], 1, 9-16.
6. Lukinov, I. (1997). *Ekonomichni transformatsii (naprykintsi XX storichchia)* [Economic transformations (late twentieth century)]. Kyiv, Ukraine : IE NAN Ukrainy.
7. Mostenska, T.L. (2001). *Ekonomichnyi mekhanizm funktsionuvannia molochnoi promyslovosti Ukrainy* [Economic mechanism of functioning of the dairy industry of Ukraine]. Kyiv, Ukraine : UDUKht.
8. Varchenko, O.M. (2004). *Rynok tsukru: optymalne poiednannia rynkovoho i derzhavnogo rehuliuвання* [Sugar market: the optimal combination of market and government regulation]. Kyiv, Ukraine : NNTs IAE.
9. Zinovyev, F.V. (2000). *Mekhanizmy khozyaystvovaniya* [Management mechanisms]. Simferopol, Ukraine : Tavriya.
10. Kuhlman, A. (1993). *Ekonomicheskiye mekhanizmy* [Economic mechanisms]. (N.I. Khrustaleva, Trans). Moscow, Russia : «Progress»; «Univers».
11. Izmaylov, S., Sonin, K., & Yudkevich, M. (2008). *Teoriya ekonomicheskikh mekhanizmov* [Theory of economic mechanisms]. *Voprosy ekonomiki* [Economics Questions], 1, 5-27.
12. Tsikhonovska, V.M. (2014). *Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm funktsionuvannia ta rozvytku ahroprodovolchoho rynku Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka. Unpublished doctoral dissertation.* Vinnytsia National Agrarian University. Vinnytsia.
13. Kravchenko, S.A. (2006). *Adaptatsiya sel'skokhozyaystvennykh predpriyatii k usloviyam rynku. Monografiya* [Adaptation of agricultural enterprises to market conditions. Monograph]. Kyiv, Ukraine : NNTs IAE.
14. Udaltsova, N.L. (2012). *Organizatsionno-ekonomicheskii mekhanizm funktsionirovaniya otrasli natsionalnoy ekonomiki* [Organizational and economic mechanism of functioning of the national economy]. *Ekonomika i upravleniye* [Economics and Management], 6, 94-98.
15. Cherpak, A.Ie. (2007). *Sutnist ta skladovi orhanizatsiinoho mekhanizmu upravlinnia korporatsiiami*

[Essence and components of the organizational mechanism of corporate governance]. *Stratehii ekonomichnoho rozvytku Ukrainy: Zbirnyk naukovykh prats* [Strategy of Economic Development of Ukraine: Collection of Scientific Works], 20-21, 131-137.

16. Sheleheda, B.H., Kasianova, N.V., & Bersutskyi A.Ia. (2006). *Stratehichne upravlinnia potentsialom pidpriemstva* [Strategic management of enterprise potential]. Donetsk, Ukraine : DonUEP.

17. Iurchyshyn, V.V. (2003). Naukovo-metodolohichni ta orhanizatsiini osnovy rozvytku system upravlinnia ahrarnym sektorom ekonomiky [Scientific-methodological and organizational bases of development of management systems of agrarian sector of economy]. *Ekonomika APK* [Economy AIC], 1, 17-25.

18. Ambrosova, V. (2006). Mekhanizmy efektyvnoho funktsionuvannia ahroformuvan [Mechanisms of effective functioning of agricultural formations]. *Ekonomika Ukrainy* [Economy of Ukraine], 6 (535), 60-66.

19. Khorunzhyi, M.I. (2001). *Orhanizatsiia ahropromyslovoho kompleksu: pidruchnyk* [Organization of agro-industrial complex: textbook]. Kyiv, Ukraine : KNEU.

20. Zelenskyi, A.V. (2016). Finansove rehuliuвання ahrarnoho sektora Ukrainy: suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy rozvytku [Financial regulation of the agricultural sector of Ukraine: current status, problems and prospects of development]. *Naukovo-metodolohichni zasady sotsialno-ekonomichnoho rozvytku ahrarnoi sfery ekonomiky Ukrainy v umovakh yevro intehtratsiinykh protsesiv: kolektyvna monohrafiia*. Uman, Ukraine: Vydavets «Sochinskyi M.M.», 45-53.

21. Ivanova, C.L. Ponyatiye i struktura ekonomicheskogo mekhanizma predpriyatiya. *mml.fem.sumdu.edu.ua*. Retrieved from <http://mml.fem.sumdu.edu.ua/>.

22. Kopelets, O.O. (2005). Zastosuvannia elementiv mekhanizmu rehuliuвання rozvytku silskoho hospodarstva v mezhakh system derzhavnogo i hospodarskoho upravlinnia [Application of elements of the mechanism of regulation of development of agriculture within systems of state and economic management.]. *Zbirnyk naukovykh prats NADU pry Prezydentovi Ukrainy* [Collection of Scientific Works of NAPA under the President of Ukraine], 2, 188-199.

23. Chukina, I.V. (2014). Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm u systemi upravlinnia vyrobnycho-hospodarskoiu diialnistiu ahrarnykh pidpriemstv [Organizational and economic mechanism in the management system of production and economic activities of agricultural enterprises]. *Ekonomichniy analiz* [Economic Analysis], 15 (3), 230-236.

Received: 03.04.2020 / Review 04.20.2020 / Accepted 06.20.2020

